

TRGOVINA LJUDIMA S ASPEKTA KLINIČKE SUDSKE MEDICINE

Maruna, Matej

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Medicine / Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:184:818031>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Medicine - FMRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI

MEDICINSKI FAKULTET

INTEGRIRANI PREDDIPLOMSKI I DIPLOMSKI

SVEUČILIŠNI STUDIJ MEDICINE

Matej Maruna

TRGOVINA LJUDIMA S ASPEKTA KLINIČKE SUDSKE MEDICINE

Diplomski rad

Rijeka, 2018.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

MEDICINSKI FAKULTET

INTEGRIRANI PREDDIPLOMSKI I DIPLOMSKI

SVEUČILIŠNI STUDIJ MEDICINE

Matej Maruna

TRGOVINA LJUDIMA S ASPEKTA KLINIČKE SUDSKE MEDICINE

Diplomski rad

Rijeka, 2018.

Mentor: Prof. dr. sc. Dražen Cuculić, dr. med.

Komentor: dr. sc. Ivan Šoša, dr. med.

Diplomski rad ocijenjen je dana _____ u/na _____

_____, pred povjerenstvom u sastavu:

1. _____

2. _____

3. _____

Rad sadrži __37__ stranica, __1__ sliku __2__ tablica, __33__ literaturnih navoda.

Zahvala

Želio bih se prvenstveno zahvaliti svojem mentoru prof.dr.sc. Dražen Cuculić, dr.med, i komentoru dr.sc. Ivanu Šoši na savjetima i pomoći pri izradi ovog diplomskog rada.

Nadalje želim zahvaliti svojoj obitelji koja mi je bila velika podrška i koja mi je omogućila završetak ovog fakulteta.

Posebno bih zahvalio i mojim prijateljima koji su me naučili studentskom životu i učinili ovo zajedničko vrijeme jednim od najboljih perioda moga života.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Svrha rada.....	3
3. Trgovina ljudima	4
3.1. Palermo protokol	4
3.1.1. Djelo iskorištavanja.....	4
3.1.2. Način iskorištavanja	4
3.1.3. Svrha iskorištavanja	4
3.2. Uzroci trgovine ljudima	4
3.3. Razlike između trgovine ljudima i krijumčarenja migranata	5
3.4. Statistika trgovine ljudima u Europi.....	7
4. Ozljede karakteristične za trgovinu ljudima.....	10
4.1. Pothlađivanje (smrzavanje)	10
4.2. Gladovanje	12
4.3. Posttraumatski stresni poremećaj	14
5. Trgovina ljudskim organima	16
5.1. Povijest trgovine organima.....	16
5.2. Oblici trgovine organima	17
5.2.1. Trgovanje ljudima radi uklanjanja organa	17
5.2.2. Transplantacijski turizam	18
5.2.3. Trgovanje organima, tkivima i stanicama	18

5.3. Karakteristike donora i primatelja organa	19
5.3.1. Donori organa.....	19
5.3.2. Primatelji organa	19
5.4. Metode trgovine organima	20
5.5. Posljedice za donora organa.....	20
5.6. Posljedice za primatelja organa.....	21
6. Seksualno iskorištavanje u trgovini ljudima	22
6.1. Uzroci seksualnog iskorištavanja	22
6.1.1. Siromaštvo.....	22
6.1.2. Ženski rod.....	23
6.1.3. Sukobi.....	23
6.1.4. Potražnja za seksualnim radnicima	23
6.1.5. Nedefinirani zakoni protiv seksualnog iskorištavanja	23
6.2. Posljedice seksualnog iskorištavanja žrtava.....	24
6.2.1. Fizičke posljedice	24
6.2.2. Psihičke posljedice	25
7. Identifikacija žrtava trgovine ljudima	26
7.1. Tipovi identifikacije	26
7.1.1. Opći znakovi	26
7.1.2. Psihološko znakovi.....	26
7.1.3. Fizički znakovi	27
7.2. DNA identifikacija žrtava trgovine ljudima.....	27

8. Rasprava	29
9. Zaključak	31
10. Sažetak	32
11. Summary	33
12. Literatura	35
13. Životopis.....	39

1. Uvod

Trgovina ljudima je naziv za ropstvo suvremenog svijeta. To je problem koji zahvaća sve zemlje svijeta i smatra se da je danas više ljudi u ropstvu nego ikad u povijesti. Ljudska prava žrtava se krše tako da im se onemogućava komunikacija s obitelji, na različite ih se načine iskorištava te nemaju slobodu kretanja. U najvećem broju žrtve trgovine ljudima su žene i djeca, ali u sadašnje vrijeme sve češće i muškarci. [1,16]

Definicija trgovine ljudima može se pronaći u protokolu Ujedinjenih naroda za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudima. Taj protokol se naziva i Palermo protokol. Članak 3 toga protokola kaže: „*Trgovina ljudima*“ predstavlja vrbovanje, prijevoz, premještanje, pružanje utočišta i prihvata osoba putem prijetnje upotrebe sile ili upotrebe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlasti ili ugroženog položaja, ili davanja ili primanja novčanih sredstava da bi se dobio pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu iskorištavanja. Iskorištavanje minimalno uključuje korištenje osoba u svrhe prostitucije ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilan rad ili usluge, ropstvo, postupke slične ropstvu ili dužničko ropstvo ili trgovinu organima. " [2]

Nakon poslova s drogom i švercanja oružja, trgovina ljudima je treća najveća kriminalna radnja u svijetu s tendencijom rasta. Žrtve mogu biti muškarci, žene i djeca koji su često su izloženi fizičkom i psihičkom zlostavljanju. Smatra se da je danas u svijetu oko 30 milijuna žrtava trgovine ljudima od kojih je 1.2 milijuna djece. [3]

Trgovina ljudima ima mnogo oblika, a najčešći su prisilan rad i seksualno iskorištavanje. Prisilnom radu su najviše izloženi muškarci, ali ni ostale skupine nisu izuzete. Ti pojedinci su često za svoj posao malo ili ništa plaćeni. Poslovi koje obavljaju su najčešće: poslovi na farmi, poslovi u rudnicima, poslovi u tvornicama, posao u obitelji. Seksualno iskorištavanje je glavni oblik trgovine ljudima i godišnja zarada je preko 38 milijardi dolara.

Žrtve se iskorištavaju za prostituciju, eskort službu, erotske časopise, striptiz. One žrtve koje su prisiljene na prostituciju, prostituiraju se na ulicama, stajalištima kamiona, hotelima, jahtama. Kako bi osigurali da žrtve ne pobjegnu ili se jave policiji, zatočitelji ih tuku, vrijeđaju, muče i drogiraju. [1,31]

Poseban oblik trgovine ljudima je i trgovina organima. Ta grana trgovine ljudima je relativno nova, ali vrlo okrutna. Žrtve su prisiljene prodati svoje organe, a za to dobiju vrlo malu ili nikakvu naknadu. Poslijeoperacijska skrb za žrtvu je rijetka, stoga žrtve često i umiru. Primatelji organa su najčešće bogati stanovnici razvijenih zemalja svijeta. [27]

Sva ova zlostavljanja ostavljaju tragove na žrtvama. Najčešće se mogu vidjeti fizičke ozljede kao što su hematomi, dehidracija, teška mršavost, slomljene kosti. Također se nalaze i teški psihički simptomi poput depresije i patološkog straha. Svi ovi znakovi mogu nas upozoriti da se potencijalno nalazimo kraj žrtve trgovine ljudima. S aspekta kliničke sudske medicine u današnje vrijeme, sve se više razvijaju DNA i molekularne metode u svrhu prepoznavanja žrtava i procesuiranja počinitelja. [1,2]

2. Svrha rada

Svrha ovog rada je povećati svijest o globalnom problemu trgovine ljudima. Budući da na našem sveučilištu nije bilo puno sličnih radova odlučio sam kroz pregled aktualne literature navesti najvažnije dijelove trgovine ljudima kroz aspekte kliničke sudske medicine. Posebnu ću pažnju posvetiti ozljedama koje nastaju uslijed sustavnog zlostavljanja žrtava trgovine ljudima.

3. Trgovina ljudima

3.1. Palermo protokol

Članak 3 Palermo protokola kaže da se trgovina ljudima sastoji od 3 temeljna elementa koji se moraju kombinirati kako bi definicija trgovine bila ispunjena. Ta tri temeljna elementa su: djelo, način i svrha iskorištavanja. [17]

3.1.1. Djelo iskorištavanja

Djelo podrazumijeva ono što je učinjeno. Tu u obzir dolaze vrbovanje osoba, prijevoz, premještanje, prihvati i pružanje smještaja žrtvi trgovine ljudima.

3.1.2. Način iskorištavanja

Način nam govori kako je sam zločin izvršen. Najčešće se koriste prijetnja ili upotreba sile, a nadalje se javljaju i otmice, prevare, obmane i prinude. Kod osoba na raznim položajima dolazi do zlouporabe moći što je često praćeno različitim oblicima korupcije.

3.1.3. Svrha iskorištavanja

Svrha iskorištavanja je zadnji element trgovine ljudima koji je zapravo završni cilj trgovine ljudima. Prostitucija, prisilni rad, ropstvo ili dijela slična ropstvu te vađenje organa spadaju u tu kategoriju. [17,18]

3.2. Uzroci trgovine ljudima

Uzroci trgovine ljudima su mnogobrojni, a najvažniji su siromaštvo, rat, elementarne nepogode, ignoriranje organa zakona. Globalizacija je doprinijela bržem i lakšem prelaženju međunarodnih granica što je posao krijumčarima učinio puno lakšim. Mnoga današnja društva su prožeta vjerovanjem da su žene stanovnici drugog reda. Njihova ljuska prava se ne poštuju, stoga su one vrlo često žrtve trgovine ljudima ili ih vlastite obitelji prodaju. Raspadom velikih

državnih tvorevina kao što je Sovjetski Savez ili Jugoslavija stvorio se veliki prostorno-vremenski vakuum bezvlašća. Zbog neuspostave vlasti i prava na tim područjima, mnoge žene i djeca su postale žrtve i transportirane većinom u zemlje zapadne Europe. Jedan od uzroka trgovine ljudima je i povećanje međunarodnog seksualnog turizma te legalizacija prostitucije u nekim zemljama svijeta. Velik broj zemalja nema definirane zakone protiv trgovine ljudima pa je to još jedan poticaj trgovcima za njihovo trgovanje. Nažalost, velik broj ljudi koji bi se trebao boriti protiv trgovine ljudima, u konačnici surađuje sa zlostavljačima za novac te prodaje lažne dokumente za žrtve. [19]

3.3. Razlike između trgovine ljudima i krijumčarenja migranata

Od velike je važnosti da organi vlasti koji se bave trgovinom ljudima znaju taj zločin razlikovati od krijumčarenja migranata. Osobe koje su žrtve trgovine ljudima mogu biti izložene trenutnim ili dugoročnim fizičkim, seksualnim ili zdravstvenim posljedicama koje se ne vide kod krijumčarenja. Također kod trgovine ljudima prava žrtava se krše više nego kod krijumčarenja. Često žrtve krijumčarenje postanu i same žrtve trgovine ljudima. Migranti koji se krijumčare se često nalaze u očajnim i za život opasnim situacijama. U takvim situacijama mogu se također nalaziti neki elementi trgovine ljudima, ali nema elementa iskorištavanja što je bitna razlika od trgovine ljudima. Razlike između trgovine ljudima i krijumčarenja migranata prikazane su u Tablici 1. [12,17]

Tablica 1. „Razlike između krijumčarenja i trgovine ljudima.“ [17]

	Krijumčarenje migranata	Trgovanje ljudima
Kazneno djelo	Kazneno djelo protiv države, ilegalni prelazak državne granice.	Kazneno djelo protiv osobe: kršenje prava trgovine osobe.
Svrha/cilj	„Posredovanje, u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi od nezakonitog ulaska osobe u državu stranku koje ta osoba nije državljanin ili u njoj nema trajno boravište.“ (Članak 3 UN-ova Protokola). Krijumčarenje završava prelaskom granice i plaćanjem usluge prebacivanja.	Vrbovanje, prijevoz, transfer, pružanje utočišta i prihvata osoba, upotrebom prijetnje, sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, zloupotrebe ovlasti ili položaja, bespomoćnosti; davanje ili primanje plaćanja ili sredstava da bi se dobio pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu iskorištavanja. Trgovanje ljudima uključuje iskorištavanje žrtve: odnos između žrtve i trgovca nastavlja se nakon regrutacije, prijevoza, transfera, pružanja utočišta i prihvata osobe.
Međunarodni karakter	Krijumčarenje je uvijek međunarodnog karaktera: ilegalni prelazak preko granice ključni je element kaznenog djela.	Prelazak preko granice nije ključni element kaznenog djela. Trgovanje ljudima može se javiti bez obzira je li osoba prebačena u drugu državu ili iz jednog mjesta u drugo unutar iste države.
Pristanak	Usprkos tome što obično podrazumijeva opasne i degradirajući uvjete, migranti daju svoj pristanak za prebacivanje preko granice.	Pristanak osobe je irelevantan ukoliko je do njega došlo upotrebom nekog od sredstava. Kada su u pitanju djeca, svako je iskorištavano dijete žrtva i tako ga treba tretirati.

3.4. Statistika trgovine ljudima u Europi

Jako je teško prikupiti točne podatke o trgovini ljudima zbog toga što to spada u domenu organiziranog kriminala. Podaci se dobivaju najčešće informacijama otkrivenih i procesuiranih slučajeva trgovine ljudima, a takve informacije su tek okvirne i ne mogu se s prevelikom sigurnošću potvrditi.

Postoji veliki broj problema pri prikupljanju podataka trgovine ljudima. Trgovina ljudima se sastoji od više dijelova koji zasebno mogu biti zločin. U te dijelove spadaju krijumčarenje, ilegalan boravak, prostitucija i prosjačenje. U nekim državama podaci o trgovini su povjerljivi stoga ih se ne može dobiti za statistiku. Žrtve se često ne javljaju vlastima zbog bojazni od počinitelja ili samih organa vlasti što onda ne daje točne podatke. Iz svega ovoga vidljivo je da prava i točna statistika praktični nije moguća.

Statistiku trgovine ljudima u Europi provodi statistički ured Europske Unije (EUROSTAT). On izdaje statistiku 28 zemalja Europske unije i još Norveške, Crne Gore, Turske, Švicarske, Islanda i Srbije. EUROSTAT iz 2015 godine sadrži statistiku koja kaže da je u periodu od 2010. do 2012. bilo 30 146 žrtava trgovine ljudima, to možemo vidjeti iz tablice 2. Iz tablice 3 se vidi da je većina žrtava bila ženskog spola koje su se koristile za prostituciju. Manji broj je muškaraca koji su se koristili najviše za prisilni rad. [5,22]

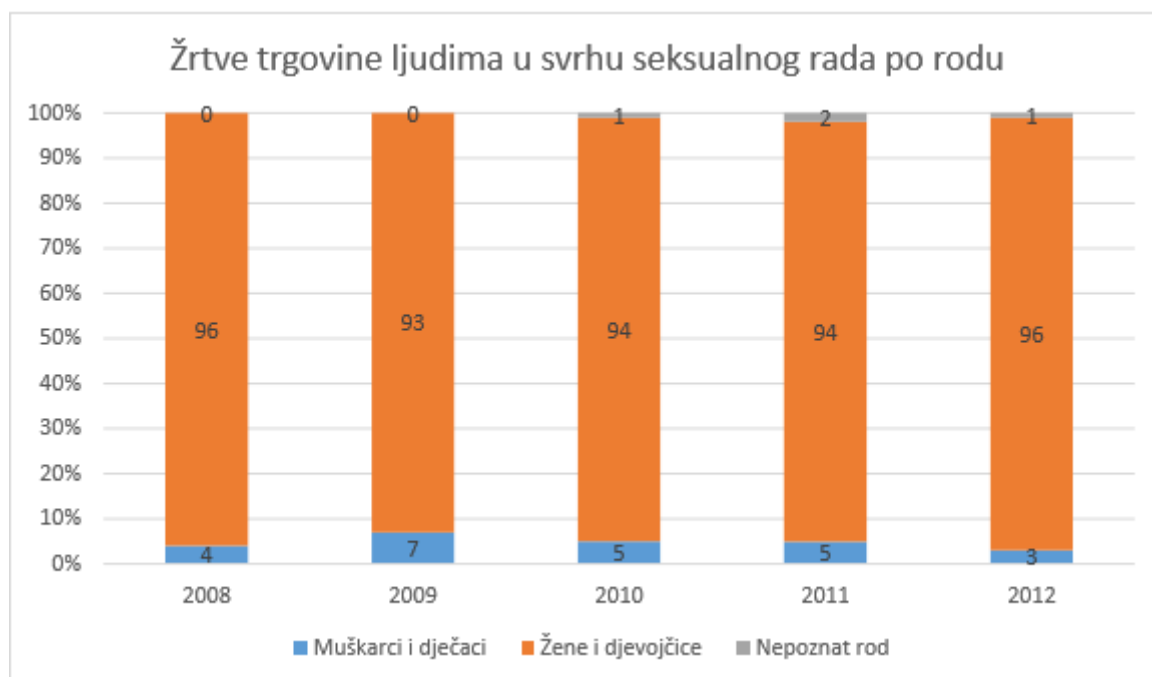
Tablica 2. Broj registriranih žrtava na 100 000 stanovnika [5]

	2010			2011			2012			2010-2012		
	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene
EU-28	9710	0.4	2.2	9438	0.9	2.5	10988	1.0	3.0	30146	0.8	2.6
Belgija	137	1.5	1.0	149	1.5	1.2	157	2.0	1.3	443	1.5	1.2
Bugarska	580	1.2	14.1	541	2.6	11.9	579	2.0	13.5	1700	1.9	13.1
Češka	131	0.1	0.1	101	0.0	0.1	100	0.0	0.1	332	0.1	0.2
Danska	53	0.0	1.8	60	0.0	2.1	66	0.4	2.0	179	0.1	2.0
Njemačka	651	0.1	1.4	672	0.1	1.5	626	0.1	1.4	1949	0.1	1.5
Estonija	57	0.0	0.2	56	0.0	0.2	22	0.0	0.1	135	0.0	0.2
Irska	78	0.8	2.7	57	0.4	2.1	48	0.1	1.3	183	0.6	2.0
Grčka	92	0.2	1.2	97	0.5	1.0	94	0.3	1.3	283	0.3	1.2
Španjolska	1605	0.6	6.3	234	0.1	0.9	125	0.0	0.5	1964	0.2	2.6
Francuska	726	0.1	2.2	654	0.0	1.0	751	0.0	2.2	2131	0.0	2.1
Hrvatska	7	0.0	0.3	14	0.0	0.6	11	0.2	0.3	32	0.1	0.4
Italija	2381	0.6	2.3	1560	1.3	3.9	2631	2.5	6.1	6572	1.9	6.2
Cipar	52	1.3	11.2	40	1.2	8.1	37	2.6	5.9	129	1.7	8.3
Latvija	21	0.0	1.8	111	0.4	1.6	144	0.3	3.2	276	0.2	2.2
Litva	15	0.0	0.9	22	0.0	1.3	14	0.2	0.7	51	0.1	1.0
Luksemburg	11	0.4	4.0	12	0.0	4.7	7	0.4	2.3	30	0.3	3.6
Mađarska	59	0.2	1.0	134	0.1	2.4	57	0.1	1.0	250	0.1	1.0
Malta	0	0.0	0.0	3	0.5	1.0	8	0.0	3.8	11	0.2	1.6
Nizozemska	993	1.4	10.5	1222	2.7	11.7	1711	2.4	17.9	3926	2.2	13.4
Austrija	62	0.1	1.4	70	0.2	1.5	103	0.3	2.1	235	0.2	1.6
Poljska	278	0.4	2.8	310	0.5	3.0	246	0.4	2.8	834	0.5	2.9

Portugal	8	0.1	0.0	7	0.0	0.1	5	0.1	0.0	20	0.1	0.1
Rumunjska	1154	5.1	6.2	1048	3.9	6.4	1041	3.8	6.5	3243	4.3	6.4
Slovenija	35	0.3	3.0	21	0.1	1.9	67	0.2	1.3	123	0.2	2.1
Slovačka	28	0.5	0.5	31	0.5	0.7	40	0.2	0.6	99	0.4	0.6
Finska	69	1.1	1.5	87	1.5	1.7	75	1.4	1.3	231	1.4	1.5
Švedska	96	0.1	0.1	127	0.2	0.3	88	0.1	0.2	311	0.1	0.2
Ujedinjeno Kraljevstvo	331	0.3	0.7	1998	2.6	3.3	2145	2.8	3.6	4474	1.9	2.6
Island	2	0.0	1.3	0	0.0	0.0	2	0.6	0.6	4	0.2	0.6
Norveška	36	0.2	1.3	41	0.4	1.3	48	0.6	1.4	125	0.4	1.3
Švicarska	46	0.2	1.0	36	0.1	0.8	60	0.1	1.4	142	0.1	1.1
Crna Gora	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Srbija	89	0.3	2.1	88	0.9	1.5	79	0.5	1.6	256	0.6	1.8
Turska	58	0.0	0.2	82	0.0	0.2	55	0.0	0.1	195	0.0	0.2

Tablica 3. Registrirane žrtve prema spolu i seksualnom iskorištavanju [5]

4. Ozljede karakteristične za trgovinu ljudima

Žrtve trgovine ljudima su izložene ne samo raznim vrstama zlostavljanja nego i ostalim okolišnim čimbenicima. Često putuju u neadekvatnim uvjetima s minimalnim prehrambenim i odjevnim kapacitetima. To uzrokuje ozljede kao što su pothlađivanje (smrzavanje), gladovanje, a posljedično i psihološke posljedice od kojih je najčešći posttraumatski stresni poremećaj.

4.1. Pothlađivanje (smrzavanje)

Pothlađivanje ili hipotermija je stanje smanjene temperature tijela ispod 35 stupnjeva celzijusa. Postoje primarna i sekundarna hipotermija. Za trgovinu ljudima karakteristična je primarna hipotermija koja nastaje zbog izlaganja vanjskim utjecajima. Hipotermija se također dijeli na blagu i tešku. Kod blage hipotermije prvi simptom je drhtanje kao obrambena reakcija tijela na hladnoću, a nadalje se javljaju vrtoglavica, glavobolja, mučnina, poteškoće u govoru, tahikardija i umor. Kod teške hipotermije što znači temperaturu tijela ispod 32 stupnja

celzijusa dolazi do pogoršanja stanja svijesti, vitalni parametri kao što su disanje, tlak i rad srca su opasno niski, a drhtanje prestaje. Ovo stanje je opasno po život i treba hitno reagirati. [24,25]

Smrzotine i smrzavanje također se javljaju pri hladnim vanjskim utjecajima. Smrzotine su akutne lokalne promjene dok se smrzavanje odnosi na opće stanje organizma. Ova oštećenja nastaju kod dugotrajnog djelovanja temperature ispod 0 stupnjeva celzijusa. Najčešće su zahvaćeni periferni dijelovi tijela: nos, prsti, uši, ruke i stopala. Promjene su vidljive na koži i to u obliku otvrdnuća, promjene boje do plavkaste, boli i bljedilom. Daljnjom progresijom dolazi do zahvaćanja i dubljih struktura kao što su tetive, mišići i kosti. Krajnji ishod je smrzavanje cijelog organizma i smrt. Postoje predisponirajući faktori za nastanak smrzotina koji se često mogu vidjeti u žrtava trgovine ljudima, a to su strah, iscrpljenost, dehidracija i prijašnje ozljede. [26]

Pothlađivanje je jedna od najčešćih ozljeda koje se mogu pronaći u žrtava trgovine ljudima. Sam transport i smještaj žrtava je često neadekvatan i loš. Žrtve se prevoze u skućenim i hladnim prostorima kao što su prtljažnici automobila, prikolice kamiona, vagoni vlakova te kontejneri brodova. Tu su izloženi hladnoći i vlažnosti što uz kombinaciju oskudne odjevenosti žrtava dovodi do pothlađivanja i stvaranja smrzotina. Mnoge rute se kreću iz zemalja istočne Europe i bivšeg Sovjetskog Saveza, a kako te zemlje imaju oštre zime s puno snijega, na tim rutama nalazimo veliki broj smrti zbog pothlađenosti. Krajnja odredišta trgovine ljudima također nemaju osnovne životne uvjete. Grijanje je rijetko, a često nema ni sredstava za utopljivanje te stoga lako dolazi do pothlađivanja. Takvi uvjeti mogu biti okidač za razvoj raznih bolesti, a u terminalnoj fazi i uzrokom smrti samih žrtava. Pothlađenost i smrzotine se pojavljuju i na mjestima gdje se pojedinci izrabljuju. Rudnici, stare tvornice, polja i ulice, mjesta su koja su izložena hladnim vremenskim utjecajima te tako i pojedinci

koji tamo prisilno rade. U takvim uvjetima često rade oskudno odjeveni i mokri što uz teški fizički napor dovodi do velike iscrpljenosti i olakšava pothlađivanje. [1,13]

4.2. Gladovanje

Gladovanje je posljedica potpunog ili djelomičnog nedostatka redovite hrane potrebne za osnovno održavanje ljudskog života. Učinci gladovanja su mnogobrojni i nastaju zbog stanja produljene pothranjenosti uzrokovanog nedostatkom hrane. Postoji više vrsta gladovanja od kojih su najteži marazam i kwashiorkor.

Marazam podrazumijeva tjelesnu težinu manja od 60% očekivane težine za dob. Koža izgleda suho i neelastično, kosa i koža su hipopigmentirane, a abdomen je proširen zbog gubitka i hipotonije abdominalnih mišića. Kwashiorkor je karakteriziran usporenim rastom, promjenom psihomotorike i edemima okrajina, edem počinje u donjim udovima, a kasnije uključuje gornje udove i lice. Lice je natečeno i izgleda poput mjeseca.

Gladovanje se može također podijeliti na akutno i kronično. Akutno gladovanje je kad se naglo prekine unos hrane. To može biti uslijed namjernog uskraćivanja hrane ili namjernog odbijanja hrane. Kronično gladovanje se pojavljuje tijekom dužeg vremena, gdje se postupno smanjuje unos hrane i tekućine. Postoji opasnost za život kad je izgubljeno više od 40 posto izvorne tjelesne težine, iako je i brzina gubitka također važna. Najčešće se umire od infekcije koja lakše zahvaća već iscrpljeni organizam. Uzroci gladovanja mogu biti glad, pothranjenost, prekomjerna populacija, siromaštvo, rat, anoreksija nervoza, bulimija nervoza, depresija, koma, gastrointestinalne bolesti i trgovina ljudima, što je i tema ovog rada.

Postoje sudskomedicinski znakovi koji mogu ukazivati da je žrtva bila ili je pothranjena. Koža je blijeda, suha, gruba, poluprozirna, smežurana, naborana i kada se stisne između prstiju ostaje ulegnuta zbog gubitka potkožnog masnog tkiva i tekućine. Obrazi i oči duboko su upali u lice zbog gubitka orbitalne masti i dehidracije. Može biti prisutna difuzna

hipo ili hiperpigmentacija, a uobičajena pojava je i dehidracija. Infekcija kože nastaje uslijed nedostatka higijene i pritiska, čireve možemo naći na stražnjici, petama, kralježnici, koljenima, ramenima ili zatiljku. Udovi su skeletnog oblika s gubitkom masnoće i atrofijom mišića. Abdomen je takozvanog "skafoidnog oblika" s istaknutim rebrima i konkavitetima u međurebranim prostorima te dubokom supraklavikularnom jamom. Također, u nalazu se mogu utvrditi i osteomalacija te stres frakture. U kroničnom izgladnjivanju obilježja edema i ascitesa mogu biti vidljiva zbog hipoproteinemije. Teške infekcije, dehidracija i hipotermija su najteže manifestacije koje dovode do smrti. Nažalost, veliki broj žrtava trgovine ljudima umiru od gladi i tada se na obdukciji mogu vidjeti znakovi gladovanja na unutarnjim organima. Svi unutarnji organi su u pravilu smanjene težine i atrofični, osim mozga koji može biti i povećane težine zbog nastanka edema. Mast unutar tijela je reducirana na minimum. [30]

Trgovina ljudima krši temeljna ljudska prava žrtava, a jedno od njih je i pravo na uravnoteženu prehranu. Žrtvama je često uskraćena prehrana tijekom putovanja na svoje odredište, a to može trajati tjednima i mjesecima. Ovisno o vrsti poslova koji će obavljati žrtve imaju različite nutritivne potrebe, tako fizički radnici koji se loše hrane i rade u rudnicima ili na poljima među prvima će razviti znakove izgladnjivanja. Žrtve koje se seksualno iskorištavaju zbog važnosti vanjskog izgleda imaju bolju prehranu, ali se i kod njih u dužem vremenskom periodu razvijaju znakovi gladovanja. Posebno treba istaknuti i djecu kod kojih manjak hrane osim tipičnih znakova gladovanja može još dovesti i do poremećaja rasta i razvoja organizma. Nažalost djeca su sve češće žrtve trgovine ljudima pa nije rijetka ni smrt uzrokovana gladovanjem. [32]

4.3. Posttraumatski stresni poremećaj

Posttraumatski stresni poremećaj (PTSP) često je odgovor pojedinca na traumatske događaje. PTSP je definiran kao skupina simptoma koja nastaje nakon što su osobe izložene ekstremnim traumatičnim stresorima uključujući i prijetnje smrću, ozljede, opasnost za fizički integritet osobe i izloženost događajima gdje su druge osobe izložene životnim opasnostima. Odgovor osobe na takve događaje može biti strah, bespomoćnost i pojačana razdražljivost. Osoba izbjegava sve podsjetnike na traumu kako se napadaji ne bi ponavljali.

Trgovina ljudima smatra se događajem koji može izazvati traumu jer po svojoj definiciji to podrazumijeva da je osoba zaključana i spriječena da napusti traumatičnu situaciju, kao i da trgovac ljudima kontrolira što osoba radi, gdje se kreće, što jede i pije. Također su prisutna i ekstremna fizička zlostavljanja koja ostavljaju psihičku traumu. Simptomi koji se javljaju u PTSP-u su problemi u regulaciji afektivnih impulsa. Osobe koje pate od PTSP-a imaju problem kod reguliranja njihovih emocija. Oni mogu osjetiti intenzivne depresivne osjećaje i samoubilačke misli te imaju problem kod kontrole bijesa i ljutnje. Javljaju se promjene u percepciji samog sebe. Osoba se osjeća beznadno, osjeća kroničnu sramotu i krivnju, misli da je drugačija od drugih i osjeća se nepoželjnom. Dolazi do pojave ponavljajućih uspomena i depersonalizacije. Osoba nema više povjerenja u druge te stoga jako teško ostvaruje nova prijateljstva i veze. Pojavljuju se i somatski simptomi kao projekcija teškog psihičkog stanja. Nerijetko se razvija i privrženost žrtve prema zlostavljaču i opravdavanje njegovih zlostavljanja prema njoj. [23]

Ako se žrtve trgovanja nakon što su izbačene iz trgovine ljudima ne mogu sjetiti niti optužiti svog zlostavljača, treba im dati vremena. Usred ponovnog proživljavanja uspomena na traumu žrtva može doživjeti amneziju ili stanje potpune disocijacije i zato tim ljudima treba dati punu podršku i psihološku pomoć. Od velike je važnosti imati puno strpljenja jer s

vremenom će te osobe vratiti samopoštovanje i sjećanje na traumu, a tako mogu biti od velike pomoći istražiteljima. [17]

5. Trgovina ljudskim organima

Trgovina organima možda je najmanje shvaćena i istražena forma trgovine ljudima. To je rastući međunarodni problem s transnacionalnom dimenzijom. Trgovina organima uključuje raskrižje između kriminalnog svijeta trgovaca ljudima, siromašnih donatora, bolesnih primatelja i beskrupuloznog medicinskog osoblja. Treba razumjeti trgovinu organima u kontekstu transplantacijskog komercijalizma i transplantacijskog turizma. Objekti uključuju komodifikaciju ljudskog organa (često bubrega ili jetre) koja se kupuje ili prodaje za komercijalnu ili materijalnu dobit. Trgovati se može živim donorima ili kadaverima (mrtvim donorima) [27]

5.1. Povijest trgovine organima

Prva izvješća o komercijalnoj trgovini ljudskim organima datiraju od osamdesetih godina i odnose se na prodaju bubrega siromašnih Indijskih građana stranim pacijentima, posebice s Bliskog istoka. Slučaj trgovine organa prijavljen je 1988. u Velikoj Britaniji, kada je otkriveno da su u londonskoj privatnoj klinici koju je vodio poznati nefrolog uklonjeni bubrezi iz jednog turskog seljaka. Turski donatori bili su angažirani putem reklama u islamskim novinama u kojima su im obećavane naknade od 2 000 do 3 000 britanskih funti, ali nažalost ta naknada je većini bila uskraćena, a organi svejedno oduzeti. Početkom 2000. godine otkriveno je da su druge dvije europske zemlje uključene u trgovinu ljudskim tkivima, naime državno forenzično medicinsko središte u Rigi (Latvija) od 1994. do 2003. godine isporučivalo je ljudska tkiva njemačkoj tvrtki Tutogen koja je potom platila "naknadu" forenzičkom centru u Rigi. Tijekom 10 godina, tkiva su preuzeta iz najmanje 400 umrlih osoba. Nakon 2000. godine, otkrivanjem i kaznenim progonom brojnih slučajeva trgovine ljudskim organima povećao se uvid i znanje o načinu na koji djeluju trgovci ljudskim organima. Istanbulska deklaracija o trgovanju i transplantaciji ljudskim organima osnovana

2008. godine, podigla je pritisak na brojne zemlje i vlade da učinkovito promijene svoje zakonodavstvo i zabrane trgovinu organima. Posljedica toga je smanjenje trgovine organima u mnogim zemljama. Međutim, operacije trgovine ljudima sada su se prebacile u druge siromašnije zemlje i otvorene su nove rute. Nedavno su mediji izvijestili da trgovanje ljudima, uključujući i trgovanje organa se povećalo u Europi zbog ekonomske i financijske krize, osobito u Jugoistočnoj Europi i Rusiji. Sukob u Siriji potaknuo je razvoj novog središta trgovine organima te su mnoge izbjeglice otete i u Turskoj eksploatirane. [28]

5.2. Oblici trgovine organima

Opći pojam "trgovina organima" obuhvaća čitav niz nedopuštenih aktivnosti kojima se trguje ljudskim organima i tkivima potrebnim za terapijsku transplantaciju. Iako je transplantacijska medicina napredovala tijekom posljednjih desetljeća i broj presađenih transplantacija narastao na oko 115.000 globalno, pokriveno je samo oko 15% potrebe od svih pacijenata na listi čekanja. Nema sumnje da takva situacija samo dodatno otvara vrata ilegalnim transplantacijama organa, a time i trgovini ljudima koji budu kasnije žrtve za dobivanje organa.

5.2.1. Trgovanje ljudima radi uklanjanja organa

Trgovina ljudima radi uklanjanja organa jasno je definirana Protokolom iz Palerma UN-ove konvencije protiv transnacionalnog organiziranog kriminala. Iz protokolu u Palermu trgovina ljudima radi uklanjanja organa se definira kao specifičan oblik trgovanja ljudima, u kojem međunarodno djelujuća kriminalna organizacija putem obmane i prisila privlače ili tjeraju ljude u prodaju organa. Trgovina ljudima radi uklanjanja organa odnosi se na živog donora. S pravnog gledišta ovaj oblik trgovine organima kao i svi ostali oblici trgovanja ljudima, predstavlja kršenje temeljnih ljudskih prava i dostojanstva pojedinca, te je stoga

definirano kao kazneno djelo koje obično provode transnacionalne mreže organiziranog kriminala.

5.2.2. Transplantacijski turizam

Deklaracija iz Istanbula iz 2008. godine (DOI) predložila je sljedeću definiciju transplantacijskog turizma: *"Transplantacijski turizam je kretanje organa, donatora, primatelja ili stručnjaka za presađivanje preko granica nadležnosti radi transplantacije. Transplantacijski turizam postaje transplantacijski turizam ako se radi o transplantaciji organa i / ili komercijalizaciji transplantata ili ako sredstva namijenjena pružanju transplantacija pacijentima izvan zemlje potkopavaju sposobnost zemlje da pruži transplantacijske usluge za svoje stanovništvo. "*

Pretpostavka je da se u transplantacijskom turizmu organ dobiva putem financijske transakcije s dobavljačem koji je voljno pristao da ukloni organ. Nema potrebe za silom, prisilom ili prijevarom da se dobije organ, a donori su obično siromašni lokalni stanovnici. Strogo sljedeći definiciju trgovanja ljudima radi uklanjanja organa, transplantacijski turizam ne bi ispunio sve kriterije trgovine ljudima, ali prevare su česte i kod njih se obično cilja na ranjive skupine populacije. Također jednim oblikom eksploatacije smatra se i nedostatak postoperativne brige za donora.

5.2.3. Trgovanje organima, tkivima i stanicama

Trgovanje organima, tkivima i stanicama može se definirati kao: *„Rukovanje bilo kojim ljudskim organom, tkivom ili stanicom dobivenim i iskorištenim izvan pravnog nacionalnog sustava za presađivanje organa“*. Pojam trgovine organima, tkivima i stanicama usredotočuje se na trgovanje dijelovima ljudskog tijela koji proizlaze iz živih ili pokojnih donora. Ova vrsta trgovine ima širok opseg te se može dogoditi kao kupnja i prodaja organa ili tkiva od živih osoba, ali i kao krađa organa ili tkiva od pokojnika. Trgovina organima,

tkivima i stanicama podrazumijeva prodaju i kupnju dijelova tijela, što je zabranjeno i kažnjivo po međunarodnim konvencijama, kao i pod nacionalnim zakonima o presađivanju. [28]

5.3. Karakteristike donora i primatelja organa

5.3.1. Donori organa

Donori organa su većinom muške osobe između 18 i 30 godina. Dolaze iz siromašnih zemalja u razvoju ili pripadaju dijelovima stanovništva koji žive ispod crte siromaštva. Također često spadaju u ugrožene skupine u populaciji poput ilegalnih imigranata i izbjeglica. Zbog slabog obrazovanja imaju nedostatak osnovnih medicinskih znanje te nisu svjesni mogućih zdravstvenih posljedica uklanjanja organa. Često su privučeni prijevarom, obmanama ili prisilom. Zemlje iz kojih potiču nemaju jako razvijen zakonodavni sustav za učinkovito sprječavanje i procesuiranje trgovanja ljudima. Visoka razina korupcije u tim zemljama također doprinosi olakšanoj trgovini organima. Općenito, donor organa ne smatra se sudionikom mreže trgovine ljudima, ali se vidi kao žrtva eksploatacije, koja treba brigu i zaštitu.

5.3.2. Primatelji organa

Primatelji organa obično su bogati ljudi iz bogatih zemalja svijeta i većinom su to starije osobe iznad 60 godina. Razlozi zbog kojih oni pristupaju trgovini organima su brojni poput dugih listi čekanja koje povećavaju mogućnost od umiranja, straha od dijalize i teškoga invaliditeta. Bolesnici također ne moraju biti primljeni na liste čekanja ili mogu biti maknuti s nje zbog progresije primarne bolesti. Osim toga bolesnici često ne žele uzimati organe od svojih bližnjih zbog čega pristupaju trgovini ljudima. Isto tako, ako je bolesnik pripadnik manjine u svojoj zemlji lakše će pronaći kompatibilni organ ilegalno. Također neke zemlje

svijeta nemaju razvijenu transplantacijsku medicinu pa bogatiji ljudi iz tih zemalja nabavljaju organe na druge načine. [28]

5.4. Metode trgovine organima

Organi se dobivaju mnogobrojnim sredstvima koja variraju od prisile i prijevare do lažnog pristanka. Osobe mogu biti otete, prodane ili ubijene za svoje organe. Ujedinjeni narodi su izvijestili da je došlo do krijumčarenja dječaka za trgovinu organima i da su mnoga oteta ili nestala djeca naknadno pronađena mrtva, njihova tijela osakaćena i većinom bez organa. U drugim pak slučajevima donori organa su prisiljeni prepustiti dijelove tijela, naime nakon što su napustili svoje domove u potrazi za boljim životom, poslovi koji su im obećani se ne ostvaruju, a oni su zatočeni u sigurnim kućama sve dok se ne podudaraju s primateljem nekog organa. Donor se zatim prisiljen odreći organa ako se nada povratku kući. Treća metoda dobivanja organa je obmanjivanjem ili prijevarom. Donatori su u ovom slučaju često nepismeni ili needucirani o zdravstvenim i medicinskim pitanjima. Dokumentirani su čak i slučajevi pri kojima je donorima rečeno da ako doniraju bubreg, drugi će narasti da ga zamjeni. Najčešći oblik trgovanja organima uključuje slučajeve u kojima primatelj pristaje na prodaju organa. Donori mogu prvobitno pristati na prodaju bubrega, ali kupci iskorištavaju njihovo neznanje, očaj, siromaštvo ili položaj ovisnosti ili ranjivosti. Psihički bolesni kriminalac koji prodaje bubreg svom odvjetniku ili sluškinja koja pruža bubreg svom poslodavcu primjeri su položaja ovisnosti ili ranjivosti. [27,29]

5.5. Posljedice za donora organa

Studije koje govore o trgovini organima pokazuju da kvaliteta života pacijenata donora nije bolja nego prije operacije. Posljedice mogu biti strašne te se manifestirati u ekonomskim, fizičkim i psihološkim posljedicama. Veliki broj žrtava nema pristup postoperativnoj skrbi što se direktno oslikava na njihovo buduće zdravstveno stanje i zbog

toga dolazi do pojave kronične boli, insuficijencije ostalih organa i slabosti, a nadalje se mogu razviti i hipertenzija te razne vrste infekcija. Najteža fizička posljedica je smrt koja se nerijetko događa. Donori također psihički pate od posljedica transplantacije te razna izvješća govore o osjećaju bezvrijednosti, ozbiljnoj depresiji, socijalnoj izolaciji i obiteljskim problemima. U mnogim zemljama žrtve trgovine organima su izopćene iz lokalne zajednice, njihove šanse za brak su jako malene, a mnogi su izopćeni iz svojih obitelji. Ponekad donori zbog svih pritisaka počine samoubojstvo. Ekonomske posljedice se također redovito javljaju budući da donori za organe dobivaju tek male novčane naknade koje traju jako kratko, i vrlo brzo nakon toga obitelj donora dolazi u egzistencijalne probleme. Zbog zdravstvenih problema donora koji je najčešće i glavni hranitelj obitelji, on često gubi posao i postaje nezaposlen. Sve to dovodi do smanjenih dohodaka obitelji i okretanju ilegalnim aktivnostima.

5.6. Posljedice za primatelja organa

Podataka o zdravstvenim posljedicama primatelja organa nema toliko puno kao što ih ima za donore organa. Istraživanja govore da se komplikacije operacije kod primatelja organa mnogo češće događaju ako su operacije izvedene u zemljama Azije i Afrike. Javljaju se kirurške komplikacije, postoperativne kile, infekcije rana, infekcije dobivene od donora (HIV, hepatitis B, citomegalovirus, gljivične infekcije), akutni infarkt miokarda, ijetrogeni dijabetes, a također je i veći rizik od akutnog odbacivanja organa. Dodatni problem u liječenju komplikacije nakon transplantacije je činjenica da medicinska dokumentacija o donorima ne postoji. Zbog rizika od komplikacija nakon transplantacije, ponekad čak i smrti, primatelji organa također se mogu vidjeti kao žrtve trgovine ljudima. Općenito, njihova sudbina nije usporediva s teškoćama i patnjama donora organa. [27,28,29]

6. Seksualno iskorištavanje u trgovini ljudima

Seksualnim iskorištavanjem u pravilu upravljaju trgovci ljudima koji se zovu svodnici. Oni su nasilni, nemilosrdni i smatraju žrtve trgovine ljudima njihovom imovinom, neživim predmetima koji će se prodavati iznova i iznova. Žrtve trgovine ljudima mogu biti privučene u seksualnu djelatnost od strane trgovca koji se pretvara da im je prijatelj i koji će na kraju žrtve prevariti. Svaki aspekt života žrtve kontroliraju trgovci ljudima koji često koriste alkohol ili drogu kako bi razvili ovisnost žrtve kao oblik kontrole. Djeca također nisu izuzeta iz seksualnog iskorištavanja. Svodnici ciljaju ranjivu skupinu djece i privlače ih u prostituciju putem psihološke manipulacije, droge i nasilja. Svodnici stvaraju naizgled ljubavne i brižne odnose s djecom kako bi uspostavili povjerenje i odanost te tako svodnik osigurava da dijete ostane lojalno čak i nakon spašavanja djeteta. [12]

6.1. Uzroci seksualnog iskorištavanja

Uzroci seksualnog iskorištavanja slični su uzrocima trgovine ljudima. To su: siromaštvo, sukobi, potražnja za seksualnim radnicima, ženski rod i nedefinirani zakoni protiv seksualnog iskorištavanja.

6.1.1. Siromaštvo

Siromaštvo je ključni čimbenik ranjivosti pojedinca da postane žrtva seksualnog iskorištavanja. Siromaštvo za pojedinca obično znači nekoliko alternativa za postizanje preživljavanja ili skromnog poboljšanja životnog standarda, što može učiniti ljude podložnijima obmanama i prisiljavanju. Želja za boljim životom često pojedince odvede u život iz pakla.

6.1.2. Ženski rod

Iako su muškarci, žene i djeca žrtve trgovine ljudima, seksualno se iskorištavaju isključivo žene i maloljetne djevojčice. Većina moderne industrije je rodno temeljena što znači da su žene slabije plaćene i prve se otpuštaju s posla. U praksi to ostavlja ogroman broj siromašnih žena i djevojaka koje su očajne i postaju žrtve trgovine ljudima. U mnogim zemljama, uključujući Indiju, Nepal i zemlje srednje i zapadne Afrike, snažni društveni utjecaj potiče roditelje da odluče educirati svoje sinove, a djevojke su prisiljene na posao kako bi zaradile prihode za školovanje svoje braće. Takav oblik prisile pretvara ih u potencijalne žrtve seksualnog iskorištavanja.

6.1.3. Sukobi

Politički poremećaji i sukobi također igraju ulogu u povećanju rizika za seksualno iskorištavanje. Mnogi koji su prisiljeni napustiti svoje domove učinit će sve kako bi osigurali sigurnost i hranu za svoju obitelj, a to uključuje i ponude s trgovcima ljudima. Trgovci ljudima dolaze u izbjegličke kampove i tamo izbjeglicama nude dom i zaštitu u zamjenu za seksualne usluge. U slučaju odbijanja ponude oni otimaju žrtve i prisiljavaju ih na prisilnu prostituciju.

6.1.4. Potražnja za seksualnim radnicima

Seksualno iskorištavanje žena potaknuto je potražnjom. Trgovci ljudima iskorištavaju žrtve na mjestima gdje imaju najveću dobit. Kao i svaka industrija, povećana konkurencija i zasićenost tržišta mogu dovesti do jeftinijih cijena. Zbog toga mnoge žrtve postanu suvišne te se onda prebacuju na prisilni rad ili postaju žrtve trgovine organima.

6.1.5. Nedefinirani zakoni protiv seksualnog iskorištavanja

Nije iznenađujuće da u današnje kapitalističko doba mnogi političari aktivno ili pasivno prekrivaju trgovinu ljudima. Za to dobivaju ili novčana sredstva ili neki drugi oblik

utjecaja na društvo. Iako su mnoge zemlje potpisale ili ratificirale međunarodni protokol o trgovini ljudima, mnogima nedostaje političke volje ili sposobnosti za stvaranje domaćih zakona i programa. Često se strategije borbe protiv trgovanja ljudima i dalje namjerno potkopavaju netočnim analizama, nedostatkom resursa za provedbu programa i korupcijom državnih službenika. [31]

6.2. Posljedice seksualnog iskorištavanja žrtava

Biti sustavno seksualno iskorišten, neizbježno ima razorne posljedice na fizičko i mentalno blagostanje žena i djevojaka. Tijekom seksualnog iskorištavanja žene su prisiljavane na neželjene seksualne odnose, pa tako mogu biti silovane pojedinačno ili u grupi. Silovanja su najčešće nasilna, ponižavajuća i sadistička. Može uključivati: seks između kupca i nekoliko žena, rezanje s oštricama, spaljivanje žena s cigaretama, rezanje njezinih ruku, nogu i genitalnih područja. Jedna studija Kanadske komisije za pornografiju i prostituciju kaže da žene koje su seksualno iskorištene protiv svoje volje, imaju 40 puta veću šansu za prijevremenu smrt. Prema Europolu, svake se godine nađe stotine leševa žrtava trgovanja ljudima, koje su pretučene na smrt, ubijene vatrenim oružjem ili zadavljene. [32]

6.2.1. Fizičke posljedice

Žrtve koje su prisilno seksualno iskorištene pokazuju iste oblike traumatske ozljede mozga. One najčešće nastaju kao rezultat zlostavljanja, udarca u glavu, davljenja ili zabijanja glave u zid. Od ostalih ozljeda mogu se naći razni oblici hematoma i opekotina te prijelomi kostiju ruku i nogu. Zbog prisilnog seksa pronalaze se ginekološke komplikacije što uključuje vaginalno krvarenje ili infekciju, smanjenje seksualne želje, iritaciju genitalija, bol tijekom odnosa, kroničnu bol u zdjelici i infekcije mokraćnog sustava. Silovanje i seks bez kondoma, primarni su izvor HIV infekcije među ženama i djevojkama. Žrtve se također mogu zaraziti i drugim spolno prenosivim bolestima kao što su klamidija i gonoreja. Neželjene trudnoće su

još jedna od posljedica seksualnog zlostavljanja. Žrtva nema izbora, zlostavljači je šalju na ilegalne pobačaje koji često uzrokuju ozljede urogenitalnog sustava, a usred nestručnih pobačaja velik broj žena iskrvari i umre. [33]

6.2.2. Psihičke posljedice

Žrtve koje su preživjele mučenja i sve oblike seksualnog zlostavljanja konstantno razvijaju mentalne i psihološke posljedice. Dolazi do odvajanja emocionalne stvarnosti od pravog svijeta te žrtve postaju hladne i bez emocija u pokušaju da se obrane od svakodnevnog zlostavljanja. Veliki broj žrtava razvija kroničnu tjeskobu, gubitak pamćenja, depresiju, ovisnost, osjećaj krivnje i srama, agresivnost i razne druge psihosomatske bolesti. Zbog traume koju žrtve seksualnog iskorištavanja prolaze zamijećen je i razvoj posttraumatskog stres sindroma. [13,33]

7. Identifikacija žrtava trgovine ljudima

7.1. Tipovi identifikacije

Žrtve trgovine mogu biti sve osobe, uključujući i djecu. One najčešće ne govori engleski jezik te nemaju dokumentaciju uz sebe. Često izgledaju preplašeno i zbunjeno zbog šoka od nove sredine i zlostavljanja. Postoje znakovi koji nas mogu uputiti da prepoznamo žrtvu trgovine ljudima, a tu spadaju opći znakovi, psihološki znakovi i fizički znakovi. Znakovi nisu sto posto specifični, ali pobuđuju sumnju. [1,13]

7.1.1. Opći znakovi

Opći znakovi nam govore o najčešćim mjestima i poslovima na kojima možemo pronaći žrtve. Seksualno iskorištavanje je često, stoga mjesta gdje se ti ljudi mogu pronaći su bordeli, ulice, porno časopisi, striptiz klubovi. Nadalje ti su ljudi prisiljeni na rad stoga ih se često pronalazi na poljima, tvornicama, rudnicima. Gubitak dokumenata, nemogućnost napuštanja radnog mjesta, stalna pratnja, gubitak spoznaje o mjestu gdje se nalaze, dug koji ne mogu isplatiti također su opći znakovi osoba žrtava trgovine ljudima. [13,14]

7.1.2. Psihološko znakovi

Mogućnost prepoznavanja psiholoških i emocionalnih znakova trgovine ljudima može također biti od pomoći pri prepoznavanju žrtava. Ti znakovi su nastali uslijed teškog psihološkog zlostavljanja i straha, a te osobe pate od teških oblika depresije, osjećaja poniženja, bespomoćnosti, šoka i srama. Razvijaju se razni sindromi kao što su anksiozni poremećaji, fobični poremećaj, posttraumatski poremećaj, poremećaja spavanja i hranjenja. Ovisnost o drogama se također može pronaći kao sredstvo bijega žrtve od stvarnosti ili kao sredstvo kontrole same žrtve, a uslijed toga žrtve postaju mentalno indiferentne i izoliraju se od stvarnosti. Stockholmski sindrom je posebna vrsta sindroma koji se javlja kod žrtava otmica ili trgovine ljudima. Ovdje sama žrtva uslijed zlostavljana razvija paradoksalne

osjećaje prema svome zlostavljaču, a ti osjećaji uključuju ljubav, suosjećanje i povjerenje. [13]

7.1.3. Fizički znakovi

Psihološke znakove ne moraju imati sve žrtve trgovine ljudima, ali zbog stalnih zlostavljanja fizički znakovi se javljaju u gotovo svih. Usljed udaraca vide se hematomi, slomljene kosti, ožiljci, opekline. Dehidracija i pothranjenost su česte što posljedično uzrokuje razne druge kronične bolesti kao što su: hipertenzija, dijabetes, kronične boli, tahikardija, osteoporoza, kronični artritis, gastrointestinalni ulkusi i dekubitusi. Zbog slabe higijene i loših životnih uvjeta razvijaju se zarazne bolesti: tuberkuloza, hepatitis i gastrointestinalne infekcije. U djece se razvija nizak rast i rahitis zbog neadekvatne prehrane. Jedan od učestalijih znakova su i kronične rane koje zbog manjka zdravstvene njege sporo i loše cijele. Seksualno iskorištavanje je povezano s ozljedama urogenitalnog sustava a tu spadaju krvarenja i laceracije vagine, kriminalni abortusi, urogenitalne infekcije, kronična upala zdjelice, ozljede i krvarenje iz anusa. Tetovaže su znak pripadnosti žrtava trgovcima ljudi, stoga žrtve se najčešće prisilno tetoviraju na stražnjoj strani vrata i podlakticama. Problemi s kožom i dišnim sustavom se također nalaze zbog izloženosti raznim kemikalijama i štetnim alergenima. [1,13]

7.2. DNA identifikacija žrtava trgovine ljudima

Forenzična primjena DNA analize u trgovini ljudima još je u povojima, ali se u narednim godinama očekuje eksponencijalni porast zbog sve veće primjene. DNA identifikacija može se primijeniti u kontekstu trgovine ljudima za poslijesmrtnu identifikaciju žrtava, identifikaciju žrtava u tranzitu i istragu osumnjičenih za trgovinu ljudima. Također se može još koristiti za istragu seksualnog iskorištavanja, nedopuštenog posvajanja djece i trgovine organima. Strategije koje koriste DNK analize za istragu slučajeva trgovine ljudima

ne mogu poslužiti kao rješenje za sebe, već u kontekstu programa za borbu protiv trgovine ljudima može pružiti jasnu identifikaciju u procesuiranju slučajeva i utvrđivanju žrtava trgovine ljudima. [2,7]

Uzorci DNA se uzimaju s bukalne sluznice, korištenih predmeta kao što su kondomi, s tkiva ili tjelesnih izlučevina žrtve. Razvojem tehnologije rezultati se dobivaju za manje od dva sata i time se ubrzava prikupljanje dokaza i sudski postupak. Jednostavnost prikupljanja i analize DNA uzoraka, znači minimalnu obuku za istražitelje i nema potrebe za skupim laboratorijskim prostorom. [34]

Sve u svemu, utvrđeno je da DNA analiza istražiteljima može dati dragocjene podatke o trgovini ljudima i seksualnom iskorištavanju. Brze metode analize DNA istražiteljima omogućuju brzu identifikaciju žrtve i procesuiranje počinitelja, a opseg i veličina trgovine ljudima mnogo je veća od onoga što znamo ili želimo priznati. Iako se ulažu veliki naponi u borbi protiv trgovine ljudima rezultati su skromni, stoga je jasno da će moć DNA analize postati snažno oružje borcima protiv trgovine ljudima. [2,7,34]

8. Rasprava

Trgovanje ljudima danas je multinacionalni fenomen koji zahvaća sve slojeve društva te usprkos moralnom napretku i ukidanju ropstva, u današnje vrijeme novac se više nego ikad stavlja ispred ljudskih vrijednosti. Prema podacima dobivenim iz statističkog ureda Europskih zajednica (Eurostat), broj otkrivenih žrtava trgovine ljudima iz godine u godinu sve je veći. Trgovanje ljudima ima puno dijelova od kojih su najvažniji: seksualno iskorištavanje, prisilni rad, trgovina organima, trgovina djecom i seksualno iskorištavanje djece. Kapitalističko društvo koje dominira modernim svijetom plodno je tlo za trgovce ljudima. Žrtve, koje su najčešće ženskog spola nalaze se na dnu tog društva, siromašne i neobrazovane te su stoga idealna meta za iskorištavanje bilo koje vrste. U slučajevima gdje se otkrije trgovina ljudima, nije rijetko da su same žrtve diskriminirane i optužene za sam zločin.

Seksualno iskorištavanje i trgovina organima čine veliku većinu kriminalnih aktivnosti u trgovini ljudima. Samo seksualno iskorištavanje postoji dugi niz godina, trgovina organima je relativno mlada grana trgovine ljudima i jedna od najokrutnijih. Razvojem transplantacijske medicine došlo je do manjka raspoloživih organa stoga se mnogi bogati pojedinci okreću crnom tržištu. Žrtve su mlade i zdrave osobe koje zbog siromaštva prodaju svoje organe, a ishodi ovakvih kriminalnih radnji najčešće su prevara žrtve ili njezina smrt. Seksualno iskorištavanje kao glavni aspekt trgovine ljudima također je i uzrok najvećih ozljeda za žrtve. Ozljede koje su fizičke i psihičke prirode uzrokuju akutnu bol s kroničnim posljedicama. Posebne vrste ozljeda u seksualnom iskorištavanju su i ozljede urogenitalnog sustava žrtava, posebno žena. Sve ove ozljede nastaju zbog nastojanja trgovaca ljudima da svoje žrtve drže pod kontrolom, a sredstva kojima to čine su: fizičko i psihičko zlostavljanje, upotreba droga i alkohola, prijetnje i obmane.

Gladovanje i pothlađivanje su posebne vrste ozljeda, sudsko medicinski usko povezane s trgovinom ljudima. One su detaljnije obrađene u ovom radu zbog toga jer nastaju zajedničkim djelovanjem zlostavljača i okolišnih faktora. Utjecaj zlostavljača je u tome što žrtvi uskraćuje osnovne životne uvjete kao što su hrana, voda i sredstva za pokrivanje tijela. Okolišni faktori su najizraženiji tijekom transporta žrtava koje su pritom izložene: hladnoći, toplini, vjetru, suncu, morskoj vodi. Kombinacijom svih tih faktora, žrtve psihički i fizički propadaju te često umiru.

Identifikacija žrtava trgovine ljudima s aspekta kliničke sudske medicine, orijentira se na ozljede zadobivene tijekom samoga zločina. Fizičke ozljede čine temelj identifikacije te se one najčešće opisuju u sudskomedicinskim spisima. Moderna vremena donijela su napredak u vidu novih tehnologija od kojih se najviše koristi brza DNA identifikacija. Beneficije ove metode su mnogobrojne: brzina, mali uzorak za analizu, jednostavnost primjene i relativno jeftina aparatura. Uporaba pokriva veliki spektar zločina uključujući trgovinu ljudima, seksualno iskorištavanje, trgovanje organima, nedopušteno posvajanje djece, silovanja i ubojstva. Budućnost razotkrivanja žrtava trgovine ljudima je neizvjesna, ali s upoznavanjem metoda trgovine i uvođenjem novih molekularnih tehnika šalje se snažna poruka žrtvama da će biti spašene zla zvanog trgovina ljudima.

9. Zaključak

U današnjem razvijenom svijetu, u kojem bi poučeni greškama iz prošlosti svi zajedno trebali raditi na razvoju jednog boljeg društva s ciljem poštivanja dostojanstva svake osobe, poneki puta javlja se ono najgore u tom istom društvu. U temi ovoga rada tako smo se dotakli trgovine ljudima koja predstavlja moderni oblik ropstva koji prožima sva društva svijeta i čini jednu od najprofitabilnijih grana svjetskog kriminala. Nakon poslova s drogom i švercanja oružja, trgovina ljudima je treća najveća kriminalna radnja u svijetu s tendencijom rasta. Uzroci trgovine ljudima prvenstveno su orijentirani na loše socioekonomsko stanje pojedinih država i populacija. Žrtve mogu biti muškarci, žene i djeca koji su često su izloženi fizičkom i psihičkom zlostavljanju. Zlostavljanja na žrtvama ostavljaju akutne i kronične ozljede koje su jedan od glavni fokusa ovoga diplomskog rada. Psihološke ozljede poput posttraumatskog stresnog poremećaja česta su pojava zbog koje žrtve trpe doživotne posljedice. Osim toga posebna pažnja se posvetila seksualnom iskorištavanju i trgovini organima kao važnim aspektima trgovine ljudima. Ove grane trgovine ljudima posebno teško uništavaju ljudski integritet i dovode do toga da osobe postaju privatno vlasništvo. Identifikacija žrtava i dalje je veliki problem, ali uz razvoj modernih tehnologija klinička forenzička medicina i pravosuđe dobili su nove instrumente za borbu protiv trgovaca ljudima.

Nadam se da sam pisanjem ovog diplomskog rada uspio pobliže opisati i približiti ovu temu te se iskreno nadam da će se u budućnosti smanjiti broj žrtava i ozbiljnije pristupiti kažnjavanju osoba koje se bave trgovinom ljudima.

10. Sažetak

"Trgovina ljudima", prema Palermo protokolu Ujedinjenih naroda, predstavlja vrbovanje, prijevoz, premještanje, pružanje utočišta i prihvata osoba putem prijetnje upotrebe sile ili upotrebe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlasti ili ugroženog položaja, ili davanja ili primanja novčanih sredstava da bi se dobio pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu iskorištavanja. Ona ima mnogo oblika, ali najčešći su: prisilan rad i seksualno iskorištavanje. Poseban oblik trgovine ljudima je i trgovina organima.

Sva ova zlostavljanja ostavljaju tragove na žrtvama, a najčešće se mogu vidjeti fizičke ozljede kao što su hematomi, dehidracija, teška mršavost, slomljene kosti. Osim fizičkih, žrtve mogu imati i teške psihičke simptome poput depresije i patološkog straha.

Trgovina ljudima ima tri temeljna elementa, a to su: djelo, način i svrha iskorištavanja. Djelo podrazumijeva ono što je učinjeno, način nam govori kako je sam zločin izvršen, a svrha iskorištavanja je završni cilj trgovine ljudima. Prostitucija, prisilni rad, ropstvo ili djela slična ropstvu te vađenje organa spadaju u tu kategoriju. Uzroci su mnogobrojni, ali najvažniji su siromaštvo, rat, elementarne nepogode ili pak ignoriranje pravosuđa, dok je globalizacija doprinijela bržem i lakšem prelaženju međunarodnih granica.

DNA identifikacija može se primijeniti u kontekstu trgovine ljudima za poslijesmrtnu identifikaciju žrtava, identifikaciju žrtava u tranzitu i istragu osumnjičenih za trgovinu ljudima. Također se upotrebljava u istrazi seksualnog iskorištavanja, nedopuštenog posvajanja djece i trgovine organima.

KLJUČNE RIJEČI: trgovina ljudima, Palermo protokol, DNA identifikacija, trgovina organima, seksualno iskorištavanje

11. Summary

"Human trafficking", according to the Palermo protocol of the United Nations, is the recruitment, transport, relocation, provision of sanctuary and acceptance of persons through the threat of the use of force or use of force or other forms of coercion, abduction, fraud, deception, Abuse of power or an endangered position, or to give or receive funds in order to obtain the consent of a person who has control over another person for the purpose of exploitation. It has many forms, but the most common are: forced labor and sexual exploitation. A special form of human trafficking is also organ trafficking.

All these abuses leave marks on the victims, and most often you can see physical injuries such as hematoma, dehydration, severe thinness, broken bones. In addition to physical, victims can also have severe psychic symptoms such as depression and pathological fear.

Human trafficking has three basic elements: the work, the way and the purpose of exploitation. The work implies what has been done, the way it tells us that the crime itself has been executed, and the purpose of exploitation is the final goal of trafficking. Prostitution, forced labour, slavery or parts similar to slavery and organ extraction are in that category. The causes are numerous, but the most important are poverty, war, natural disasters, ignoring the organs of the law, while globalization contributed to faster and easier crossing international borders.

DNA identification can be applied in the context of trafficking in human beings for post-mortem identification of victims, identifying victims in transit and investigating suspects for human trafficking. It is also used in the investigation of sexual exploitation, illicit adoption of children and organ trafficking.

KEYWORDS: human trafficking, Palermo protocol, DNA identification, organ trafficking, sexual exploitation

12. Literatura

1. McNulty M. Human trafficking, Crime in Our Own Backyard. *Nursing* 2013;43(6):52–56.
2. Sara H. Katsanis, Joyce Kim, Mollie A. Minear, Subhashini Chandrasekharan, Jennifer K. Wagner. Preliminary Perspectives on DNA Collection in Anti-Human Trafficking Efforts. *Recent Advances in DNA and Gene Sequences*, 2014, 8, 78-90
3. Nuzzolese E. Human trafficking: role of oral health care providers. *Journal of forensic odontostomatology*, November 2014, Vol.32, Sup.No.1 Pag 1-8.
4. Palmbach T, Blom J, Hoynes E, Primorac D, Gaboury M. Utilizing DNA analysis to combat the world wide plague of present day slavery – trafficking in persons. *Croat Med J.* 2014;55:3-9
5. Eurostat statistical working papers, Trafficking in human beings, 2015 edition. Dostupno na https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/trafficking-human-beings-eurostat-2015-edition_en, [27. 5. 2018.]
6. Doleža D. Prevencija trgovanja ljudima. *Zb. Prav. fak. Sveuč. Rij.* (1991) v. 28, br. 2, 1399-1420 (2007)
7. Bepalova N, Morgan J, Coverdale J. A Pathway to Freedom: An Evaluation of Screening Tools for the Identification of Trafficking Victims. *Acad Psychiatry* (2016) 40:124–128
8. Alvarez-Cubero M.J, Saiz M, Martinez-Gonzalez L.J, Alvarez J.C, Eisenberg A.J, Budowle B, Lorente J.A. Genetic Identification of Missing Persons: DNA Analysis of Human Remains and Compromised Samples. *Pathobiology* 2012;79:228–238

9. North Carolina department of public instruction. Human Sex Trafficking. Dostupno na <http://hlnces.ncdpi.wikispaces.net/file/view/Human+Trafficking+Teaching+Resource.pdf> [27. 5. 2018.]
10. Stoklosa H, Grace A.M, Littenberg N. Medical Education on Human Trafficking. American Medical Association Journal of Ethics October 2015, Volume 17, Number 10: 914-921
11. Yoo E, Boyle E.H. National Human Trafficking initiatives: Dimensions of policy diffusion. Law Soc Inq. 2015 ; 40(3): 631–663
12. Texas human trafficking prevention task force. Introduction to human trafficking: a guide for texas education professionals, July 2014. Dostupno na <http://www.theotx.org/resource/introduction-to-human-trafficking-a-guide-for-texas-education-professionals/>, [27. 5. 2018.]
13. National Human Trafficking Resource Center. Identifying victims of human trafficking. https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/orr/fact_sheet_identifying_victims_of_human_trafficking.pdf Dostupno. [27. 5. 2018.]
14. European migration network study. Identification of victims of trafficking in human beings in international protection and forced return procedures, March 2014. http://emn.ypes.gr/images/docs/EMN_FOCUSED_STUDIES/EMN_STUDIES_2013/emn_synthesis_identification_victims_trafficking_final_13march2014.pdf Dostupno. [27. 5. 2018.]
15. Obertova Z, Cattaneo C. Child trafficking and the European migration crisis: The role of forensic practitioners. Forensic science international. 282 2018. 46-59
16. Vlada Republike Hrvatske; Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima. Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2017. do 2020 godine.

https://www.mup.hr/UserDocsImages/nacionalni_programi/trgovanje_ljudima/2012/NACIONALNI%20PLAN%20FINALNO.pdf Dostupno. [27. 5. 2018.]

17. Vodič za pomagače. Pomoć i zaštita žrtava trgovanja ljudima. <https://www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/Priru%C4%8Dnici/Prirucnik%20-%20Pomoc%20i%20zastita%20zrtava%20trgovanja%20ljudima.pdf>, Dostupno. [27. 5. 2018.]

18. Ured Ujedinjenih naroda za drogu i kriminal. Trgovina ljudima i krijumčarenje migranata, Smjernice za međunarodnu suradnju. Siječanj 2010. <https://www.unodc.org/documents/southeasterneurope/Guidelines-Bosnian.pdf> Dostupno. [27. 5. 2018.]

19. Miko F.T, Park G. Trafficking in women and childre: The U.S. and international response. August 1, 2001 Washington DC: Congressional research service, 1-23

20. Obertova Z, Cattaneo C. Child trafficking and the European migration crisis: the role of forensic practitioners, Forensic Science International <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2017.10.036> Dostupno. [27. 5. 2018.]

21. Greenbaum J, Bodrick N. Global Human Trafficking and Child Victimization. Pediatrics. 2017;140(6):e20173138

22. Zeneral A. Odnos Europske unije prema trgovini ljudima u svrhu prostitucije. Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, Diplomski studij politologije, Zagreb, 2017. 6-12

23. Korićanac I. Human trafficking trauma and p sychotherapy, collection of paper. Belgrade, 2013. 13-67

24. Vajgić M. Hipotermija – pothlađivanje. 2017. <https://www.centarzdavlja.hr/zdrav-zivot/pregledi-dijagnoze-i-zahvati/hipotermija-pothladjivanje/> Dostupno. [27. 5. 2018.]

25. Katušić K. Hipotermija – uzroci, simptomi i liječenje. 2017. <https://www.krenizdravo.rtl.hr/zdravlje/hipotermija-uzroci-simptomi-i-lijecenje>, Dostupno. [27.5.2018.]
26. Anonimno. Ozljede hladnoćom – promrzline, 2009. <http://www.hpd-plocno.com/index.php/zdravlje-i-bolesti/43-ozljede-hladnoom-promrzline>, Dostupno. [27.5.2018.]
27. Aronowitz A.A, Isitman E. Trafficking of human beings for the purpose of organ removal: are (international) legal instruments effective measures to eradicate the practice?. Groningen Journal of International Law, vol 1(2): Human Trafficking, (2013), 73–90
28. Bos M. Trafficking in human organs. Directorate – generale for external policies, policy department, July 2015. 35-60
29. Caplan A, Domínguez B, Matesanz R, Prior C. Trafficking in organs, tissues and cells and trafficking in human beings for the purpose of the removal of organs. Joint Council of Europe/United Nations study. 2009. 9-30
30. Kumar M. Module No.35: Starvation. Paper No. 14: Forensic Medicine. (2002) 1-9
31. Cameron S, Newman E. Trafficking in humans: Social, cultural and political dimensions. United Nations University, 2008. 80-110
32. Sturgeon N. What health workers need to know about human trafficking. NHS Scotland. 2012. 3-11
33. O’connor M, Healy G. The links between prostitution and sex trafficking: A briefing handbook. Joint project coordinated by the coalition against trafficking in women (CATW) and the european women’s lobby (EWL). 2006. 6-16

13. Životopis

Matej Maruna rođen je 22.05.1993. godine u gradu Rijeci. Osnovno obrazovanje stječe u Osnovnoj školi Stanovi u Zadru između 2000. i 2008. godine. Nakon završene osnovne škole, 2008. godine upisuje opći smjer Gimnazije Jurja Barkovića u Zadru. Školovanje nastavlja na Integriranom preddiplomskom i diplomskom studiju opće medicine na Medicinskom fakultetu u Rijeci 2012. godine. Aktivno se služi engleskim jezikom. Sudjelovao je na kongresu hitne medicine. Redovito se natječe na rukometnom natjecanju za Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci.